

RECENSION

Marita Eastmond och Lisa Åkesson (red.)
Globala familjer: Transnationell migration och släktskap.
Hedermora: Gidlunds, 2007.
ISBN: 978-91-7844-743-5

Erik Olsson m. fl. (red.)
Transnationella rum: Diaspora, migration och gränsöverskridande relationer.
Umeå: Boréa, 2007.
ISBN: 978-91-8914-052-3

sionen av migration. Det är något som påbörjas i hemlandet och som avslutas i det nya hemlandet. Målet med migrationen – såsom den har kommit att framstå i politiken – är att migranterna ska bli helt assimilerade och integrerade i det svenska samhället. Detta innebär bland annat att "invandrarfamiljer" helst ska likna den svenska familjen. Eller rättare sagt: den *ideala* svenska familjen.

Ett nytt sätt att se på migration och familj

På senare år har samhällsvetenskapliga forskare ifrågasatt denna förståelse av migration. Två centrala begrepp för att problematisera tidigare synsätt har varit *transnationalitet* och *diaspora*, vilka presenteras i de två antologierna *Transnationella rum* och *Globala familjer*. Transnationalitet förstås som en process där migranter i vardagen skapar sociala relationer över nationsgränser. Migranter upprätthåller med andra ord band till såväl nya som gamla hemländer. Fokus ligger på vad som kan kallas för transnationella sociala rum, istället för enbart mottagarlandets sociala rum. Begreppet migration blir därför missvisande för att förklara människors erfarenheter, det är ett för definitivt begrepp som lutar sig på idén om nationalstatens betydelse. Genom transnationalitetsbegreppet ses inte människors nationsöverskridande förflyttningar – det vi ofta kallar för invandring – som ett statiskt tillstånd, utan en

Lucas Forsberg

Familj och transnationalitet

Migration har länge setts som en envägsprocess där människor flyttar från ett land till ett annat. I antologierna Transnationella rum och Globala familjer presenteras en mer komplex bild. Fokus ligger på människors skapande av relationer och familjenätverk över nationsgränserna. Ett tydligt barnperspektiv saknas dock.

Om allt vill sig väl ska migration – i många ögon – ses som en engångsföreteelse. Tänk integration. Tänk också hur svenskar på slutet av 1800-talet och början 1900-talet

till följd av armod emigrerade till Amerika. De startade ett nytt liv, lärde sig engelska och trots vissa svenskghetton blev de amerikaner. Så lyder i alla fall den officiella ver-

Diasporiska gemenskaper

Om transnationalitet syftar på sociala band över nationalstatens gränser, byggs diasporas ofta upp kring en föreställd gemenskap om att en grupp förvisats från en nation eller inte getts möjligheter till skapande av en nationalstat. Detta begrepp har längre historia än transnationalitet och har sin etymologiska grund i judarnas självförståelse som ett folk i förskingring (på grekiska *diaspeirein*). Diasporiska gemenskaper kännetecknas av en gemensam idé om ett hemland – inte sällan en mytologisk eller ideologisk konstruktion – och att folket inte bor i detta land. Men begreppet har blivit populärt och används i en rad olika sammanhang, vilket inte alltid stämmer överens med dess ursprungliga betydelse.

I *Transnationella rum* menar Östen Wahlbäck och Erik Olsson att begreppet har fyra olika användningsområden inom forskningen. För det första är det kopplat till identitetsfrågor där människors upplevelser och känslor står i centrum. Fokus är då ofta på frågor om hur det är att leva i exil, att vara på en plats men uppleva att man tillhör en annan plats. För det andra används begreppet för att studera människors kulturproduktion, människor med diasporiska erfarenheter har enligt vissa forskare en särskild drivkraft till att skapa "hybrida" och "synkretiska" kulturer. Men det handlar inte bara om att blanda kulturen från hemlandet med den

i det nya landet, utan i den diasporiska gemenskapen uppstår nya kulturyttringar, inte sällan i visst motstånd mot majoritetssamhället. En tredje tradition inom diasporaforskningen fokuserar på diasporagrupperns betydelse i internationella relationer och en fjärde fokuserar på hur diasporagrupper bildas och upprätthåller gemenskap.

I sammanhanget är Tobias Hübinettes bidrag särskilt intressant. Han menar att man kan förstå adoptivkoreaners organisering som bildandet av en diasporisk gemenskap. Korea är det land i världen som adopterat bort flesta medborgare i modern tid, av sammanlagt 160 000 adoptivkoreaner finns 10 000 i Sverige. Dessa organiserade sig redan på 1980-talet, ungefär tio år senare började man organisera sig internationellt och har en omfattande social aktivitet och kulturell produktion, med bland annat tidskrifts- och bokutgivning. Enligt Hübinette har den adoptivkoreanska rörelsen uppkommit till följd av deras motsägelsefulla position. I Korea förväntas de vara en del av nationen och knyta band till hemlandet. I mottagarländerna ses de som assimilerade medborgare. Detta har lett till att de upplevt sig som tystade och förbisedda. Adoptivkoreaner platsar inte in i en idealtypisk diasporagemenskap, de har exempelvis ingen myt om "hemlandet". Faktum är att de till viss del ställer diasporabegreppet på ända. De har en särskild erfarenhet som

skiljer sig från exempelvis koreaner som emigrerat och de som klassificeras som invandrare i Sverige.

Betydelsen av familjeförändras

Transnationella praktiker bygger, som sagt, på familj- och släktskapsnätverk. Men de förändrar också dessa. I flera av bidragen framkommer det hur familjen till viss del "försvenskas" ju längre tid i Sverige. Som en assyrisk/syriansk kvinna i Annika Rabos bidrag säger: "Folk är inte så 'släktiga' av sig längre." Detta kan ha flera orsaker. Dels beror det på det faktum att släkten finns utspridd i flera länder. Men också på att flergenerationshushåll inte är lika vanliga som i det forna hemlandet, den äldre generationen bor ofta i eget hushåll. Kraven från arbetslivet i Sverige och möjligheten till barnomsorg innebär också att deras praktiska betydelse minskar. Trots praktiska förändringar är idealet fortfarande närhet över generationerna, vilket kan ses det i att många väljer att bosätta sig i närheten av den närmaste släkten.

I Rabos studie framgår det också att äktenskapspreferenserna förändras i Sverige. Centralt för de flesta informanter är att de har samma bakgrund. Det betyder inte nödvändigtvis att de vill gifta sig med en assyrisk/syrian från Mellanöstern, utan det är snarare viktigare att de delar erfarenheterna av att vara assyrisk/syrian i Sverige. Att gifta sig med någon från exempelvis Syrien ses numera som ett andrahands-

val. Trots att de flesta fortfarande tycker att det är bäst att gifta sig med en assyrisk/syrian blir det allt vanligare med giftermål utanför den egna gruppen. Det viktiga då är att personen passar in i kulturen.

Inget barnperspektiv

Variationsrikedomen är stor i dessa två antologier, de är en provkarta på hur familj och släktskap formas och omförhandlas i transnationella nätverk med anknytning till Sverige. Genom att ge migranterna aktörskap ger de inte bara röst till en utsatt grupp, utan problematiserar också svensk integrationspolitik och familjeideologi.

Samtidigt är bristen på barnperspektiv påfallande. Detta gäller dels metodologiskt – få av forskarna har intervjuat barn eller ungdomar. I stället förlitar man sig på vuxnas redogörelser om barn. När "barn" figurerar handlar det oftast om *vuxna* barn och deras relation till sina föräldrar. Avsaknaden av barnperspektiv gäller också det faktum att de transnationella relationerna sällan studeras med barn i åtanke. Samma kritik som barndomsociologin förde fram för snart tjugo år sedan kan föras fram här. Barnen görs till passiva mottagare av socialisation, utbildning och omsorg. Deras upplevelser, erfarenheter och perspektiv på familj och transnationella relationer är mer eller mindre frånvarande, vilket osynliggör generationella maktrelationer.